

Lapsi esitutkinnassa: lapsitodistelun luotettavuus

Ville Honkanen

3/2019

Tiivistelmä

Tekijä Ville Honkanen	Tutkinto/kurssi ja opinnäytetyö/nimike Poliisi (AMK) 2017_1	
Julkaisun nimi Lapsi esitutkinnassa: lapsitodistelun luotettavuus	Julkisuusaste Julkinen	
Ohjaajat ja opintoaine/opetustiimi Jaakko Kauppila, psykologia Jari Hyyti, psykologia	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia, millainen alle 12-vuotias lapsi on todistajana ja asianomistajana, sekä mitkä asiat vaikuttavat todistelun luotettavuuteen lasten seksuaali- ja väkivaltarikosepäilyä tutkittaessa. Opinnäytetyö on toteutettu kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena.</p> <p>Lasten kuulusteluja, tässä opinnäytetyössä puhutaan kuulemisesta, joka on enemmän vakiintunut termi asiasta puhuttaessa, hoidetaan Suomessa poliisin, sekä lasten ja nuorten oikeuspsykiatristen yksiköiden toimesta. Lasten todistelun luotettavuutta arvioivat Suomessa näissä oikeuspsykiatrisissa yksiköissä toimivat psykologit. Olen haastatellut tässä opinnäytetyössä yhteen oikeuspsykiatriseen yksikköön kuuluvia psykologeja ja lääkäreitä. Lisäksi haastattelin poliisimiestä, joka on erikoistunut lasten kuulemiseen. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna.</p> <p>Perehdyn opinnäytetyössä erityisesti lapsen todistelun luotettavuuteen vaikuttaviin tekijöihin. Lapsen kertoman luotettavuuteen vaikuttavat muun muassa lapsen ikä, kehitystaso, lapsen kognitiiviset taidot, mahdolliset kehityshäiriöt, lapsen persoona ja lapsen kuulemiseen käytetty tekniikka.</p> <p>Olen esitellyt teoriaosuudessa lapsen kuulemiseen liittyvää olennaista tietoa, käytännön toimintamalleja ja lakeja, jotka ohjaavat kuulemisprosessia. Lisäksi teoriaosuudessa mukana on muutama kehityspsykologian teoria. Esittelen teoriaosuudessa lapsen kuulemisessa huomioitavia asioita sekä NICHD-haastattelurunkoa ja CBCA-menetelmää. NICHD-haastattelurunkoa käytetään lasten kuulemisessa ja siinä hyödynnetään avoimia kysymyksiä, joiden avulla pyritään siihen, että lapsi kertoo tarinaa oma-aloitteisesti. Hyvä kuulustelutekniikka edistää lapsen kertoman luotettavuutta ja parantaa prosessin etenemistä.</p>		
Sivumäärä 38 + 2 liitesivua	Tarkastuskuukausi ja vuosi Maaliskuu 2019	Opinnäytetyökoodi (OPS) Amk2017ONT
Avainsanat lapsi, esitutkinta, lapsitodistelu, luotettavuus, oikeuspsykologia, kehityspsykologia		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
1.1 Tutkimusmenetelmät.....	4
1.2 Tutkimuksen toteutus ja aiheen rajausta.....	4
1.3 Tutkimuskysymykset.....	5
2 YLEISTÄ	6
3 HUOMIOON OTETTAVAT ASIAT LASTA KUULTAESSA	7
3.1 Toimintaa ohjaava lainsäädäntö.....	8
3.2 Viranomaisyhteistyö ja sen merkitys	9
3.3 Lapsi todistajana ja asianomistajana	9
3.4 Käytännön toimintamallit oikeuspsykologian valossa.....	10
3.5 Kuulustelutilat	11
3.6 Lapsen ikä ja kehitystaso	11
3.7 Lapsen muisti ja sen toiminta.....	12
4 KEHITYSPSYKOLOGIAN TEORIOITA	13
4.1 Jean Piaget'n kehitysteoria.....	13
4.2 Lev Vygotskyn kehitysteoria	15
5 LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI	16
5.1 Työkaluja lapsen todistajalausannon luotettavuuden arviointiin.....	19
6 TUTKIMUSTULOKSET	21
6.1 Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisen yksikkö	21
6.2 Tapaukseen valmistautuminen	21
6.3 Lapsen kuuleminen	24
6.4 Hyvän kontaktin luominen lapseen.....	26
6.5 Lapsen kertoman luotettavuuden arviointi.....	28
6.6 Tulkkaus ja sen haasteet.....	31

	2
6.7 Henkilökohtaiset kokemukset alasta	32
7 YHTEENVETO	34
7.1 Rikosprosessi epäiltäessä lapsen kohdistuvaa rikosta	35
7.2 Pohdinta	36
LÄHTEET	37
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee lapsen muistin luotettavuutta esitutkinnassa ja sitä, mitä haasteita siihen liittyy. Lapsen ajattelu ei ole niin kehittynyttä kuin aikuisen ajattelu, joten mitä haasteita ja huomioita todistelun luotettavuuteen liittyy, kun haastatellaan lasta? Lapsen ikä ja kehitystaso ovat myös merkittäviä tekijöitä luotettavuuden arvioinnin kannalta, sekä huomioon pitää myös ottaa mahdollinen johdattelu ja lapsen vanhempien sekä haastattelijan vaikutus todistelun luotettavuuteen. Tätä aihetta ei ole paljoa käsitelty opinnäytetöissä, joten otan lapsen kertoman luotettavuuden arvioinnin tarkempaan tarkasteluun. Mediassa on paljon ollut keskustelua lapsiin kohdistuneista rikoksista viime aikoina, joten aihe on ajankohtainen.

Haluan kiittää haastatteluihin osallistuneita henkilöitä ja opinnäytetyön tekemisessä mukana olleita ohjaajia. Ilman heidän panostaan työ ei olisi onnistunut sellaiseksi, millainen se nyt on. Lisäksi haluan kiittää perhettäni ja ystäviäni, jotka ovat tukeneet opinnäytetyön tekoprosessia.

Olen ollut kiinnostunut psykologiasta kouluajoilta lähtien, joten aihe on itselle mielenkiintoinen tutkia. Esittelen opinnäytetyössä alle 12-vuotiaan lapsen kehitykseen liittyvää psykologiaa ja eri ikäisten lasten eroja todistelun kannalta.

Opinnäytetyön kohderyhmä on henkilöt, jotka työskentelevät lasten kanssa esitutkinnassa, esimerkiksi alalle erikoistuneet poliisimiehet ja psykologit. Erityistä hyötyä opinnäytteestä voisi olla myös sellaiselle, joka on kiinnostunut työskentelemään lasten kanssa ja haluaisi tietää aiheesta lisää. Opinnäytetyö voi antaa hyvät lähtökohdat lapsen kuulemiseen sellaiselle henkilölle, joka ei ole sitä ikinä tehnyt.

Yleisesti ajatellen lasten kuulemista ajatellaan vaikeaksi ja aikuinen tekee helposti lapselle esitettävistä kysymyksistä liian vaikeita. Kysymys pitäisi sovittaa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden ja esittää sellaisessa muodossa, että lapsi sen ymmärtää. Tämän vuoksi on tärkeää osata esittää oikeanlaisia kysymyksiä, jotta lapsen kuulemisesta saadaan mahdollisimman paljon irti.

1.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelminä käytän opinnäytetyössäni kvalitatiivista- eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tämä menetelmä parhaiten palvelee tutkimusaiheeni, sillä pääsen pureutumaan syvemmälle aiheeseen kirjallisuuden ja haastattelujen kautta.

Käytän opinnäytetyön haastatteluihin teemahaastattelua, jonka koen palvelevan parhaiten sitä, mitä saan aiheeseen liittyen asiantuntijoilta irti. Haastateltavia on vain muutama, joten voin keskittyä avoimiin kysymyksiin perusteellisemmin. Teemahaastattelussa edetään teemoittain haastattelijan valitsemiin aiheisiin liittyen. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä ja haastattelun aihepiirit ja teema-alueet ovat tiedossa. Teemahaastattelu eroaa strukturoidusta haastattelusta siinä, että kysymysten muotoa ja rakennetta ei ole tarkkaan määritetty etukäteen. (Hirsjärvi & Hurme, 36). Tärkeää teemahaastattelussa olisi, että se etenisi luonnollisesti ja teemat vaihtuisivat lähes huomaamatta, jottei keskustelu tyrehtyisi. Haastattelut onnistuivat hyvin ja niistä sai hyvää asiantuntijatietaa aiheeseen liittyen.

1.2 Tutkimuksen toteutus ja aiheen rajaus

Ennen tutkimuksen aloitusta tein tutkimussuunnitelman ja perehdyin aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen sekä sähköisiin lähteisiin. Kirjallisten ja sähköisten materiaalien lisäksi haastattelin kolmea henkilöä, jotka työskentelevät Tampereen yliopistollisella sairaalalla lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisessa yksikössä. Haastateltavina olivat apulaisylilääkäri ja kaksi psykologia. Lisäksi haastattelin Kuopion pääpoliisiasemalla lasten kuulemiseen erikoistunutta poliisimiestä. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna. Kolme haastattelua äänitettiin ja niistä tehtiin litteroinnit. Haastattelut kestivät tunnista kahteen tuntiin. Yksi haastattelu tehtiin sähköpostin välityksellä. Haastatteluissa käytetty runko löytyy opinnäytetyön lopusta. (Liite 1)

Aihetta oli tutkittu hieman muistin luotettavuuden kannalta yleisesti, kun esitutkinnan osallisena on aikuinen. Myös alle 10-vuotiasta lasta seksuaali- ja väkivaltarikoksen osallisena on tutkittu aikaisemmin. Lisäksi 6-11-vuotiaiden lasten kognitiivisen kehityksen huomioimiseen liittyvä opinnäytetyö on tehty aikaisemmin. Tässä työssä rajaukseni kohdistuu alle 12-vuotiaiden lasten todisteluun, sen luotettavuuteen ja tekijöihin, jotka vaikuttavat todisteluun. Olen jättänyt rajauksen ulkopuolelle lapsen aivojen toimintoihin

liittyvän tarkemman tarkastelun pois, keskittyen aiheeseen psykologisesta näkökulmasta. En myöskään tarkastele opinnäytetyössä rikoslakia sen syvemmin, vaan näkökulma on enemmän psykologinen.

1.3 Tutkimuskysymykset

- 1) Mitkä tekijät vaikuttavat lapsen kertoman luotettavuuteen?
- 2) Miten lasta kannattaa kuulla, jotta prosessi etenee parhaalla mahdollisella tavalla?
- 3) Miten lapsen kuulemiseen liittyvä prosessi etenee?
- 4) Kuinka voidaan ottaa huomioon erilaiset lapsen yksilölliset erot kuulemistilanteessa?

2 YLEISTÄ

Lapsen muisti on merkittävästi erilainen kuin aikuisen. Lapsella kognitiivinen kehitys ei ole kehittynyt niin pitkälle kuin aikuisella, ja tarkkaavaisuuden kohteeksi saattaa valikoitua erilaisia asioita, mitä aikuisella. Lapsella voi olla merkittävä rooli esitutkinnassa, jos lapsi sattuu olemaan ainut, joka on nähnyt tapahtuman. Tällöin lasta tarvitaan muistelemaan tapahtumaa, joka voi olla tapahtunut kauan aikaa sitten. Suurimmassa riskissä joutua rikoksen uhriksi ovat nuoret, joilla on taustallaan kaltoinkohtelukokemuksia. Lisäksi 31 prosenttia seksuaalista hyväksikäyttöä kokeneista oli kokenut myös fyysistä väkivaltaa. (Kauhanen 2019).

Lapsen kertoman luotettavuuden arviointia tehdään Suomessa lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisissa yksiköissä ympäri Suomea. Arviointeja tekee kaksi tai kolme psykologia. Luotettavuuden arvioinnissa arvioidaan esimerkiksi lapsen ikää, kehitystasoa ja häiriöitä, siihen liittyvää kielellistä kehitystä, kertomusta yleisesti ja epäilyn syntyperää ja näiden vaikutusta lapsen kertoman luotettavuuteen. Lisäksi syytä on kiinnittää huomiota esimerkiksi lapsen taipumusta ”satuiluun” ja valehteluun. Omat haasteensa tuovat myös kulttuurierot ja tulkin käyttö kuulemistilanteessa. Lasten kuulemisessa käytetään NICHD-haastattelurunkoa ja sen käyttö ehkäisee esimerkiksi lapsen johdattelua ja edistää oikeaa kysymysasettelua. (Haastateltavat 1 & 2 2018.)

Lasta kuulustelevalle henkilölle on tärkeä rooli tapauksen selvittämisessä. Lapsesta pitäisi saada luotettava kertomus, jotta sitä voisi myöhemmin hyödyntää tapauksen selvittämisessä. “Suomessa alle 15-vuotiaita lapsia kuullaan harvoin todistajina oikeudenkäynneissä, mutta heidän kuulemisensa on tavallisesti videoitu esitutkintavaiheessa ja tallennetta käytetään oikeudenkäynnissä lapsen todistajanlausuntona.” (Santtila & Ghitta Weizmann-Henelius 2008, 176.) Tämän vuoksi on tärkeää, että lapsen kuuleminen on tehty laadukkaasti esitutkintavaiheessa.

“Avainasemassa lapsen todistajalausunnon arvioinnissa ovat lapsen ikä ja kehitystaso, koska ne vaikuttavat hänen kertomuksensa luotettavuuteen, uskottavuuteen, johdattelualltiuteen sekä hänen kykyynsä muistaa ja tuottaa kielellisesti kertomus tapahtumista.” (Santtila & Ghitta Weizmann-Henelius 2008, 176.) Sen vuoksi olisi hyvä, että lapsen kuulemiselle annettaisiin mahdollisimman hyvät lähtökohdat ja huomioitaisiin myös yksilöiden väliset erot.

3 HUOMIOON OTETTAVAT ASIAT LASTA KUULTAESSA

Lasten kuulemisen ajatellaan usein olevan hankalaa ja ei välttämättä osata kysyä oikeanlaisia kysymyksiä. Lapsen ajatusmaailma eroaa aikuisen ajattelusta ja lapsi ei ymmärrä, jos kysymys on vaikeasti esitetty. Esimerkiksi abstrakteja kysymyksiä lapsen on hankala ymmärtää, joten kuulustelijan kannattaa pysyä helposti ymmärrettävissä lauserakenteissa. Epäjohdonmukaisuuksia ja väärinymmärryksiä voi syntyä, jos lapselta kysytään vastauksia sellaisiin kysymyksiin, jotka vaativat taitoa heidän kognitiivisen kehityksensä ylitse. (Zaragoza ym. 1995, 123).

Tärkeää olisi kannustaa lasta kertomaan, ilman, että se vaikuttaisi painostavalta. Syynä sille, ettei lapsi kerro, voi olla esimerkiksi häpeän tunne tapahtumasta tai ajatus, ettei kertomisesta ole mitään hyötyä tapauksen selvittämisessä. Haasteita voi asettaa esimerkiksi pienelle lapselle lähetetty seksuaalissävyytteinen kuva, jota lapsi ei täysin ymmärrä, eikä osaa kertoa siitä eteenpäin vanhemmilleen. (Kauhanen 2019).

Lasta kuullessa on tärkeää, että haastattelija kysyy oikeita kysymyksiä, jotta saa lapsen kertomasta mahdollisimman paljon hyödyllistä tietoa. Tutkimuksissa on selvinnyt, että lapset voivat olla oikeanlaisia kysymyksiä kysyttäessä yhtä hyviä todistajia, kuin aikuiset. (Fredin 2011, 77). Lisäksi lapset ovat tutkimusten mukaan todistajina yleensä yhtä rehellisiä, kuin aikuiset. (Flin & Spencer 1995, 179.)

Lasta kuulee lähtökohtaisesti erityiskoulutetut poliisimiehet, mutta alustavan kuulemisen voi tehdä poliisimies esimerkiksi kentällä, jos se nähdään tarpeelliseksi. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi akuutti tapaus, jossa kentällä lapsen kuuleminen olisi tilanteeseen sopivaa ja kiireellistä. "Kuten aina lasta kuullessa, tilanne olisi hyvä videoida, sillä lasta ei viedä oikeussaliin asti kuultavaksi." (Hanna Lahtinen 2013).

Poliisimiehen voi olla tärkeää kuulla lasta heti kentällä, sillä lapset ovat monesti halukkaita kertomaan asioita, jotka painavat heidän mieltään. Välittömällä kuulemisella eliminoitaisiin myös se mahdollisuus, että aikuiset voisivat vaikuttaa lapsen todisteluun myöhemmin. Toisaalta kentällä huonosti tehty lapsen kuuleminen voi olla myös haitallista, jos ei ole osaamista lapsen kuulemiseen. Jos osaamista ei ole, poliisi voi tehdä esimerkiksi kirjallisen tai suullisen virka-apupyynnön lasten ja nuorten oikeuspsykiatriseen yksikköön. (Haastateltava 2 2018).

3.1 Toimintaa ohjaava lainsäädäntö

Lapsen kuulemista ohjaa olennaisesti poliisihallituksen ohje “Lapsi asianomistajana ja todistajana poliisitoiminnassa ja esitutkinnessa (2013)” sekä esitutkintalaki. Ohjeen mukaan poliisin on esitutkinnessa, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnassa, onnettomuustilanteissa sekä kotihälytystilanteissa otettava erityisesti huomioon lasten hyvinvointi. Erityisesti huomioon on myös otettava lastensuojelulaki, jossa on määritelty lasten oikeudet.

Lapsiin kohdistuneiden rikosten osalta esitutkinnan aloittamisen kynnyks tulee lähtökohtaisesti pitää varsin matalana. Suurta todennäköisyyttä tai varmuutta asiasta ei asiasta vaadita esitutkinnan aloittamiseksi. Poliisille annettujen ohjeiden, lain ja kirjallisuuden mukaan on syytä epäillä -kynnyksen ylittämiseen riittää käytännössä se, että huolellisesti harkitseva ihminen havaintojensa pohjalta päätyy kyseiseen lopputulokseen. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 48.)

Poliisihallituksen ohjeen “Lapsi asianomistajana ja todistajana poliisitoiminnassa ja esitutkinnessa” mukaan esitutkinnessa alle 15-vuotiaan lapsen puhevaltaa käyttää hänen edunvalvojansa. Lapsen edunvalvoja on lapsen huoltaja, muu laillinen edustaja, tai tuomioistuimen määräämä edunvalvoja. (28.11.2013/5071, 4)

Esitutkintalain 4 luvun 7 §:n 1 momentin (22.7.2011/805) mukaan lasta on kohdeltava esitutkinnessa hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Lisäksi esitutkintalain mukaan erityisesti on huolehdittava siitä, ettei tutkintatoimenpiteistä aiheudu hänelle tarpeetonta haittaa koulussa, työpaikalla tai muussa hänelle tärkeässä ympäristössä.

Esitutkintalain 4 luvun 7 §:n 2 momentin (22.7.2011/805) mukaan alle 18-vuotiaisiin kohdistuvat tutkintatoimenpiteet on mahdollisuuksien mukaan annettava tähän tehtävään erityisesti perehtyneille tutkijoille. Esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa neuvoteltava lääkärin tai muun asiantuntijan kanssa, voidaanko alle 18-vuotiaiseen kohdistaa tutkintatoimenpiteitä.

3.2 Viranomaisyhteistyö ja sen merkitys

Lasten seksuaali- ja pahoinpitelytapauksien kanssa toimiessa korostuu viranomaisyhteistyön merkitys esimerkiksi poliisin, syyttäjän, lääkärin, oikeuspsykologien, sosiaali- ja lastensuojeluviranomaisten välillä. Suomessa on tutkimusten mukaan suuria eroja alueellisesti yhteistyön toimivuudessa selvittäessä lapsiin kohdistuneita seksuaali- ja väkivaltarikosepäilyjä. Ongelmia voi aiheuttaa esimerkiksi se, että viranomainen piiloutuu salassapitosäännösten taakse ja asia ei etene parhaalla mahdollisella tavalla eteenpäin. Lapsiin kohdistuneita seksuaali- ja väkivaltarikosepäilyjä tutkivan poliisimiehen on syytä tutustua oman alueen toimintamalleihin ja pyrkiä parantamaan niitä tarvittaessa. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 35).

Suomeen on pyritty tuomaan monialaisen viranomaisyhteistyön Barnahus-mallia, jonka keskiössä on lapsen etu ja tarkoituksena tuoda hyvä toimintamalli lapseen kohdistuvien seksuaali- ja väkivaltarikosepäilyjen selvittämiseksi ja lapsen auttamiseksi. (Barnahus-laatustandardit 2017, 10). Barnahus-mallia hyödynnetään Pohjoismaissa esimerkiksi Norjassa ja Tanskassa. (Barnahus-laatustandardit 2017, 26). Suomessa Barnahus-malli tukisi hyvin lasten oikeuksien ja velvollisuuksien toteutumista.

Viranomaisyhteistyö mahdollistaa sen, että lapsi voidaan ohjata oikean viranomaisen piiriin. Lapsen seksuaali- ja väkivaltarikosepäilyissä viranomaisyhteistyö kulkee pitkälti käsi kädessä ja eri viranomaiset ovat tiukasti yhteydessä toisiinsa, mikä on hyvä asia tutkinnan edistymisen kannalta.

3.3 Lapsi todistajana ja asianomistajana

Todistajat määritellään esitutkinnan ulkopuolisiksi henkilöiksi, joita kuullaan rikoksen ja sen teko-olosuhteiden selvittämiseksi. Todistajat eivät ole asianosaisia. Oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 17 luvun 29 §:n mukaan jokaista muuta paitsi jutun asianosaista voidaan kuulla todistajana. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 111).

Lähtökohtaisesti alle 15-vuotiaita lapsia ei kuulla oikeudessa. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 111-112.) Kuitenkin, jos tuomioistuin sen tulkitsee soveliaaksi, alle 15-vuotiasta lasta voidaan käyttää todistajana. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 27 §:n mukaan edellytyksiä ovat asian selvittämisen kannalta kuuleminen on olennaista ja kuuleminen ei aiheuta

kuultavalle sellaista haittaa tai kärsimystä, joka voisi vahingoittaa tämän kehitystä tai lasta itseään. Tarvittaessa on määrättävä tukihenkilö, jos se nähdään tarpeelliseksi.

Henkilö saa asianomistajan aseman, jos hänen oikeushyvänsä on rikoksella välittömästi loukattu tai vaarannettu tai jos asianomistajalla on rikoksen myötä syntynyt yksityinen, oikeudellinen vaade. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 65.) Lapsi todistaa yleensä rikosasiassa asianomistajan asemassa. Pelkästään sellainen tilanne, jossa lapsi olisi todistajana on Suomessa harvinainen (Haastateltavat 1 & 2 2018.)

3.4 Käytännön toimintamallit oikeuspsykologian valossa

Lasta kuullessa on hyvä käyttää avoimia kysymyksiä sellaisten kysymyksien sijaan, joihin lapsi voi vastata kyllä tai ei. Vapaan kerronnan etuna pidetään sitä, että sen avulla saadaan luotettavampaa ja laajempaa tietoa, mitä suorilla kysymyksillä saataisiin. (Jonkka 1993, 89.) "Lasta tai nuorta tulisi kannustaa kertomaan asiasta mahdollisimman itsenäisesti ja avoimilla kysymyksillä. Kuulemisessa tulisi pyrkiä saamaan selville riittävästi yksityiskohtia epäilystä tapahtumasta, tekijästä, tapahtumapaikasta ja -ajasta." (28.11.2013/5071, 2).

Kuten aiemmin todettiin, alle 15-vuotias lapsi voi siis toimia todistajana oikeudessa, mutta harvoin lapsi on fyysisesti oikeussalissa paikalla. Lapsen kuulustelu todistajana videoidaan ja litteroidaan, ja sitä hyödynnetään näin todisteena oikeudessa. (Ellonen & Rantaeskola 112).

Jokaisesta lapsesta, joka on esitutkinnassa, tehdään yksilöllinen arvio. Arvio on tärkeää, sillä esitutkinta ei saa liikaa vaikuttaa lapsen elämään. Sen vuoksi on tehty erityisiä rajoituksia, kun esitutkinnassa on mukana lapsi. Näiden rajoitusten tarkoitus on suojella lasta esitutkintaprosessilta, joka voi olla erityisen raskas.

Lapsen kuulustelun suorittaa tehtävään perehtynyt tutkija, mutta virka-apupyynnön kautta myös terveydenhuollon ammattihenkilö voi tarvittaessa suorittaa sen. Kun kyseessä on pieni tai kehitykseltään vakavasti viiveinen tai häiriintynyt lapsi, poliisi voi tarvittaessa neuvotella asiantuntijan kanssa ja sopia tarkoituksenmukaisen haastattelun toteuttamisesta (28.11.2013/5071, 6).

Lapsen kanssa tulisi harjoitella vapaata kerrontaa kuulustelun alkuvaiheessa keskustelemalla muista kuin rikosepäilyyn liittyvistä asioista. Keskustelun

avulla tulisi pyrkiä aidosti luomaan kontakti lapseen, jotta lapsi tuntee olonsa turvalliseksi kuulustelutilanteessa. Tärkeää on tehdä lapselle selväksi, että hän voi keskeyttää, kysyä ja korjata kuulustelijaa, jos tämä tulkitsee tai ymmärtää lasta väärin. (28.11.2013/5071, 7).

Pelokkaan tai aran lapsen kanssa voi olla tarpeen käyttää ensimmäinen kuulustelukerta tutustumiseen. Jos lapsi tutustumiskerralla alkaa kertoa rikostapahtumasta, se taltioidaan kuulusteluna. Etenkin nuorempien lasten tapaaminen on useamman kerran järkevää, sillä lapset pystyvät tällöin yleensä tuottamaan uusia yksityiskohtia. (28.11.2013/5071, 7).

Sopiva kuulustelun kesto on yksilöllistä, mutta alle 12-vuotiaan lapsen kuulustelemista yli tunnin pitäisi välttää. Paperia ja kyniä voi varata kuulustelutilaan, jolloin lapsi voi tarvittaessa tarkentaa sanomaansa piirtämällä tai kirjoittamalla. (28.11.2013/5071, 8).

Totuuden puhumisen tärkeydestä on kerrottava lapselle. Esitutkinnassa totuusvelvollisen asianomistajan tai hänen edustajansa kertomus on usein ratkaisevan tärkeä asian selvittämiseksi, koska rikosasioissa pyritään lapsen ja yleisen edun nimissä saamaan rikosepäilyt selvitettyksi. (28.11.2013/5071, 8).

3.5 Kuulustelutilat

Lapsen kuuleminen tulisi tehdä tilassa, jossa on sopivat laitteet kuulustelun tallentamista varten, mahdollisuus seurata kuulustelua toisesta huoneesta ja joka muutoinkin on sopiva lapsen kanssa työskentelyyn. Kuulemisen sujuvuuden vuoksi olisi suotavaa, että tallennuslaitteet (kamera mukaan lukien) olisivat integroituna siten, että ne eivät tule selkeästi esiin. Näin lapsi ei kiinnitä niihin liikaa huomiota. Lapselle tulee kuitenkin kertoa kuulustelun tallentamisesta ja näyttää, missä kamera sijaitsee.

Lisäksi tilan tulee olla sellainen, ettei ulkopuolella kuuluvat äänet kantaudu kuulusteluhuoneeseen. Tallennetta on lisäksi helpompi kuulla ja seurata jälkeinpäin tuomioistuimessa, kun ei ole ylimääräistä ääntä mukana tallenteella. (28.11.2013/5071, 9).

3.6 Lapsen ikä ja kehitystaso

Jotta lasta voidaan kuulla oikein, täytyy ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso. Lastensuojelulain 1 luvun 5 §:n (13.4.2007/417) mukaan alle 18-vuotias on lapsi. Käsittelen tässä opinnäytetyössä kuitenkin vain alle 12-vuotiaita lapsia, sillä koen rajauksen sopivimmaksi, jotta aiheesta ei tule liian laaja.

Keskimäärin 3-4-vuotiaat lapset pystyvät jo melko hyvin muistamaan tapahtuman keskeisen sisällön ja tapahtumien kulun olennaisia yksityiskohtia. Hyväksikäyttötapauksissa epäillyn tunnistaminen ei yleensä ole lapsille ongelma, sillä hyväksikäyttäjä on usein lapselle tuttu lähipiirin ihminen, jonka lapsi osaa tunnistaa ja nimetä. (Hirvelä 2006, 259).

Lapsen ikä ja kehitystaso asettaa omat haasteensa lapsen kuulemiselle, sillä esimerkiksi eri-ikäisten lasten kohdalla pitää käyttää sellaista kieltä, jonka lapsi ymmärtää. Lapsella aikakäsitys ja tapahtumien aikajärjestys vakiintuvat kouluiässä. (Hirvelä 2006, 260.)

3.7 Lapsen muisti ja sen toiminta

Kuulemisessa on hyvä huomioida lapsen muistin rajallisuus. Useimmat lapset eivät muista kovin paljoa ennen neljän vuoden ikää kokemistaan tapahtumista. (Broberg ym. 2005, 99). Tämän vuoksi pääsääntöisesti ei kuulla tästä nuorempia lapsia.

Seksuaalinen toiminta aikuisen kanssa on lapselle normaalista kokemuksesta poikkeava tapahtuma, joka erottuu lapsen havainnoissa muista tapahtumista. Tilanne on lapsen tunteiden ja huomion keskipisteessä ja hänen kokemuksissaan voimakkaampi. Tällaisen tilanteen lapsi pystyy havaitsemaan ja painamaan mieleensä selkeämmin. (Hirvelä 2006, 258).

Kaikkein varhaisimpia tapahtumia ensimmäisiltä elinvuosiltaan lapsi ei kuitenkaan pysty muistamaan. Lapsen muistin kehittymiseen kuuluu infantiilin amnesian kausi. Keskimäärin 3,5-vuotiaasta lähtien lapsen muistikuvat alkavat muodostua sellaisiksi, että hän pystyy palauttamaan ne verbaalisesti mieleensä. Selityksenä voi olla lisäksi se, että lapsi pystyy kyllä palauttamaan asioita mieleen, mutta esikielellisessä vaiheessa koettuina ei kykene palauttamaan niitä verbaalisessa muodossa mieleensä. (Hirvelä 2006, 259).

Toinen etenkin pienten lasten muistamiseen liittyvä ongelma on, ettei heillä ole aikaisemman muistitiedon kautta syntyneitä tietorakenteita eli skeemoja, joiden perusteella uuden ja ennen kokemattoman tapahtuman mieleen painaminen ja merkityksen antaminen tapahtumalle olisi mahdollista. Toisaalta pieni lapsi voi tämän vuoksi muistaa tapahtuman olosuhteista yllättävän tarkkoja ja yksityiskohtaisia tietoja, joihin aikuinen ei välttämättä kiinnittäisi huomiota. (Hirvelä 2006, 259).

4 KEHITYSPSYKOLOGIAN TEORIOITA

Esittelen tässä osassa erilaisia aiheeseen liittyviä teorioita, jotka on hyvä ottaa huomioon lapsen kuulemiseen liittyen. Oikeuspsykologia on kokoava nimitys psykologiselle tutkimukselle ja käytännön psykologiselle työlle, joka koskee jollain tavalla oikeuden käyttöä. Oikeuspsykologiaan kuuluu myös todistajanpsykologia, jonka avulla tarkastellaan rikosten uhrien, todistajien ja rikoksesta epäiltyjen henkilöiden rikostilanteita koskevia muistikuvia ja niiden kertomiseen liittyviä seikkoja. (Santtila & Ghitta Weizmann-Henelius 2008, 9.) Oikeus- ja kehityspsykologian hyödyntäminen lasten kuulemisessa voi auttaa ymmärtämään lapsen kertomaa. Kehityspsykologian avulla voidaan tarkastella ihmisen kehitystä psyykkisesti, kuin fyysisesti. Ihmisen kehitysvaiheita voidaan tarkastella kehityspsykologian mukaan fyysisestä, motorisesta, kognitiivisesta ja sosioemotionaalista näkökulmasta. Kehityspsykologia tutkii nimensä mukaisesti muun muassa ihmisen kehitysvaiheita psykofyysisenä kokonaisuutena. Kehityspsykologian avulla voidaan löytää myös selityksiä ja syysuhteita iän aiheuttamille muutoksille ja löytämään niitä tekijöitä, jotka rajoittavat tai kehittävät psyykkistä kehittymistä. (Internetix.)

4.1 Jean Piaget'n kehitysteoria

Jean Piaget'n luoma kehitysteoria on yksi tunnetuimpia kehityspsykologian teorioita. Piaget'n teorian mukaan jokainen lapsi kehittyy omaa tahtiaan kehityksen kausien kautta, jotka esiintyvät jokaisella lapsella yksilöllisen tahdin mukaan. Piaget lisäksi uskoi, että esiintymisikä on riippuvainen lapsen luontaisesta lahjakkuudesta ja fyysisestä ja sosiaalisesta ympäristöstä, jossa lapsi kasvaa. (Disco-teak.) Ihmiselle kehittyy sisäisiä malleja, jotka mahdollistavat ympäristössä toimimisen, ajattelun, maailman ymmärtämisen ja ongelmien ratkaisun uudennlaisilla keinoilla. (Anttila ym. 2005. 78). Käsittelen seuraavaksi Piaget'n kehitysteorian 12-vuoden ikään saakka, sillä se on opinnäytetyöni iällinen rajaus. Piaget'n kehitysteoria etenee seuraavalla tavalla:

Sensomotorinen vaihe (0-2-vuotiaana)

Lapsen kehitys on tässä iässä nopeaa ja lapsen kognitiivinen osa-alue kehittyy merkittävästi. (Disco-teak). Kognitiivinen alue aivoissa käsittelee havaintokykyä, ajattelua, muistia ja kieleen liittyvien tiedollisten valmiuksien toimintaa. (Anttila ym. 2005, 11.) Erityistä

huomiota lapsi kiinnittää esineihin ja alkaa myöhemmin kokeilla esineitä ja ymmärtää samanlaisten esineiden käyttötavan, vaikka esine olisikin toinen kuin alkuperäinen esine. (Disco-teak). Lapsen kielellinen kehitys saa alkunsa ja lapsi oppii kuuntelemalla ja toistelemalla sanoja. Lapsen oppimista ohjaa skeemojen muodostuminen, eli sisäiset ajattelumallit kehittyvät tiettyihin asioihin. Lapsi muuttaa skeemaa tarvittaessa uuden tiedon saapuessa eli assimiloii skeemaa lisäämällä siihen uutta informaatiota. Jos lapsi muuttaa skeeman sisällön täysin toiseksi, kutsutaan sitä akkommodaatioksi. Akkommodaation avulla lapsi oppii muokkaamaan väärän tiedon oikeanlaiseksi, vastaamaan ulkoista todellisuutta. (Disco-teak.) Lapsella alkaa olla noin vuoden ikäisenä paikan tajua. (Internetix).

Esioperationaalinen vaihe (noin 2-7-vuotiaana)

Lapsi korvaa edellisellä kaudella oppineensa mallit uusilla. Lapsi pystyy nyt palauttamaan mieleensä poissaolevia asioita, esimerkiksi esineitä ja tapahtumia. Uusia käyttäytymismalleja, joita lapsi käyttää muun muassa oppimiseen, ovat kuvitteluleikit, piirtäminen, sisäistynyt jäljittely ja sanallinen taito kuvailla asioita, jotka eivät ole tapahtumassa sillä hetkellä. Kielellinen taito kehittyy koko ajan ja mahdollistaa monimutkaisempien lauserakenteiden käytön ja ymmärtämisen. (Disco-teak.)

Piaget on lisäksi jakanut tämän kauden esikäsitteelliseen- ja intuitiiviseen vaiheeseen. Esikäsitteellisessä vaiheessa lapsi yhdistää sanat ja symbolit kohteisiin, joita ne esittävät. Intuitiivisessa vaiheessa lapsi muodostaa joitakin käsitteitä, joita käyttää myöhemmin. (Disco-teak.) Esikäsitteellinen vaihe on lapsella noin 2-4 vuoden ikäisenä, kun intuitiivinen vaihe tulee hieman myöhemmin 4-7 vuoden ikäisenä. (Internetix).

Konkreettisten operaatioiden vaihe (noin 7-12-vuotiaana)

Lapsen itsekeskeisyys vähenee ja ajattelun loogisuus lisääntyy ja johdonmukaisuus paranee. Lapsi oppii yhteiskunnan säännöt ja moraali kehittyy. (Internetix.) Lapsi ei siis ole niinkään enää sidoksissa konkreettisiin asioihin, vaan osaa ajatella laajemmin kokonaisuuksia ja soveltaa tätä ajattelua. Lapsi kykenee sisäistettyihin, kuvitteellisiin toimintoihin, joka ilmenee lisääntyneenä logiikan kehittymisenä. (Disco-teak.) Lisäksi lapsen kyky empatiaan kehittyy ja lapsi ymmärtää jo varsin paljon muiden ihmisten tunteista. (Anttila ym. 2005, 79).

4.2 Lev Vygotskyn kehitysteoria

Venäläisen psykologin ja lingvistin Lev Vygotskyn näkemys yksilön kehityksestä ja oppimisesta edustaa kulttuurihistoriallista koulukuntaa, joka painottaa historian ja kulttuurin merkitystä. Vygotsky tutki, miten ihmisen ajattelu ja toiminta muovautuvat kulttuurin vaikutuksesta. Hänen mukaansa yksilön tietoisuus määräytyy paljolti sosiaalisissa suhteissa yhteiskunnan kulttuuriin sisältyvän kielen ja tradition pohjalta. Yksilön tietoisuus rakentuu sosiaalisissa suhteissa, yhteiskunnan kulttuurin ja tradition pohjalta, siten tietoisuus on yhteiskuntahistoriallisen kehityksen tulos. (Disco-teak.)

Sosiaalisella puolella on siis Vygotskyn teoriassa suurempi merkitys, kuin esimerkiksi Piaget'n teoriassa. Mielestäni on hyvä, että on erilaisia teorioita, jotka herättävät erilaisia ajatuksia ja tuovat monimuotoisuutta esille. Vygotskyn teoria painottaa myös sosiaalisen vuorovaikutuksen lisäksi kielen ja ajattelun välistä yhteyttä. (Disco-teak).

5 LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI

“Koska lapsen kertomus saattaa jäädä ainoaksi näytöksi lapseen kohdistuneessa rikosepäilyssä, esitutkintatoimenpiteet lapseen kohdistuneessa rikosepäilyssä tulee suorittaa viipymättä. Lapsen kuuleminen pitkän ajan kuluttua epäilystä tapahtumasta voi heikentää lapsen kertomuksen laatua ja luotettavuutta.” (28.11.2013/5071). Tämän vuoksi lapsen kuuleminen on priorisoitu esitutkintalaissa.

Oikeuspsykologian alalla on tehty paljon tutkimuksia, joissa eri koeasetelmissa on pyritty tunnistamaan valehteluun viittaavia merkkejä analysoimalla henkilön eleitä sekä olemusta. Tulokset ovat olleet ristiriitaisia ja niiden perusteella on voitu todeta, ettei ole olemassa varmoja merkkejä valehtelusta. (Hirvelä 2006, 254.) Tämä asettaa omat haasteensa oikeuspsykologeille, kun ei aivan varmaksi voida tietää, puhuuko lapsi totta.

Lapsen kertomuksen luotettavuus on tärkeä asia, sillä jos kertomus ei ole laadultaan luotettavaa, sitä ei välttämättä voida hyödyntää myöhemmin. Esimerkiksi haastattelijan käyttämä johdatteleva kysymys voi saattaa kysymyksellä saadun tiedon hyödyntämiskieltoon. Tämän vuoksi on tärkeää kiinnittää huomiota kysymysten esitysmuotoon ja pyrkiä vapaaseen kerrontaan. Luotettavuuden arvioinnissa pohditaan lisäksi lapsen kertomusta tiedossa olevien esitietojen valossa. On tärkeää kirjata kaikki lapsen kanssa käydyt keskustelut ja niiden sisältö ylös, sillä se voi vaikuttaa myöhemmin lapsen kertoman luotettavuuden arvioinnissa. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 87.) Tarinan luotettavuutta arvioi Suomessa lasten kuulemiseen erikoistunut työryhmä. (Haastateltava 1 & 2 2018).

“Uskottavan valetarinan kertominen vaatii monia taitoja, joten mitä nuorempi lapsi on kyseessä, sitä todennäköisemmin hän puhuu totta, koska ei osaa vielä valehdella.” (Santtila & Weizmann-Henelius 2008, 176-177). Lapsi oppii tietoisesti valehtelemaan noin neljän vuoden iässä. (Vrij 2002, 175-194). Kuitenkin jo 2-3-vuotiaat osaavat johtaa aikuista harhaan välttääkseen rangaistuksen. (Santtila & Weizmann-Henelius 2008, 177). Eräässä kokeessa kiellettiin 3-vuotiaita katsomasta lelua sillä aikaa, kun aikuinen oli poissa huoneesta. Suurin osa lapsista katsoi lelua, mutta kielsi myöhemmin kysyttäessä katsoneensa sitä tai ei vastannut kysymykseen. (Lewis ym. 1989, 442). Kokeen tulos ei suoraan ole verrattavissa esimerkiksi esitutkinnassa tehtävään kuulemiseen liittyvään tilanteeseen, mutta

antaa kuitenkin näkökulmia lapsen todistelun luotettavuuteen ja siihen mitä lapsi on valmis sanomaan välttääkseen esimerkiksi rangaistuksen.

“Lisäksi on havaittu, että jo 2,5-vuotiaat osaavat huijata pelissä voittaakseen. Näin lapset oppivat vähitellen myös valehtelemaan tavoitellakseen etua itselleen. Myöhemmin lapset oppivat lisäksi olemaan epärehellisiä suojellakseen omanarvontuntoaan tai miellyttääkseen muita ihmisiä. Lapset voivat antaa vääriä tietoja myös sen vuoksi, että heitä on pyydetty tekemään niin. Syynä valehteluun tai väärien tietojen antamiseen voi olla myös läheisen ihmisen suojeleminen.” (Santtila & Weizmann-Henelius 2008, 177.) Nämä asiat pitää ottaa erityisesti huomioon, kun mietitään lapsen kertomuksen luotettavuutta.

Luotettavuuden arvioinnissa on myös tärkeää ottaa lapsen persoona huomioon ja oppia lapsesta sellaisia asioita, joihin lapsi kiinnittää huomiota. Näin osaa kysyä lapselta oikeanlaisia kysymyksiä kuulemistilanteessa. “Erehtymistodennäköisyyden arvioinnissa kertojan henkilökohtaisten ominaisuuksien (esimerkiksi havaintokykyyn liittyvillä) selvittämällä, samoin kuin yleisellä tietämyksellä erehtymiseen vaikuttavista tekijöistä, on toki oma tärkeä merkityksensä.” (Jonkka 1993, 68).

Lisäksi hyvä on huomioida lapsen mielikuvituksen vaikutus, jos lapsella voi olla sellaiseen taipumusta. Kouluikäistä nuoremmalle lapselle on tavanomaista mielikuvituksen vilkkaus. (Dunderfelt 2007, 82.) Tämä on hyvä pitää mielessä, kun mietitään lapsen kertoman luotettavuutta.

Jos lapsen kuuleminen tehdään oikeuspsykiatrisessa yksikössä, kertomuksen luotettavuutta arvioidaan yleensä erillisenä osana kuulemisten yhteydessä. Poliisin tekemiin kuulemisiin yleensä ei käytetä luotettavuuden arviointia, ellei nähdä sitä tarpeellisena. Tällöin esimerkiksi poliisi voi ottaa yhteyttä oikeuspsykiatriseen yksikköön ja pyytää luotettavuuden arviointia. Kertomuksen luotettavuuden arviointi voi olla erityisesti tarpeen silloin, kun voidaan epäillä johdattelun mahdollisuutta tai kun on mahdollisuus, että lapsi on keksinyt epäilyyn liittyviä asioita. (Ellonen & Rantaeskola 2016, 87).

Jaakko Jonkka toteaa kirjassaan *Todistusharkinnasta* (1993, 79), että ei ole olemassa niin sanottua puhdasta havaintoa, vaan havainto on enemmän tai vähemmän henkilön subjektiivista tulkintaa tapahtumasta. “Erityisesti silloin, kun kohteena on ollut jokin tapahtumasarja, havaitsijan esiymmärrys, hänen mahdolliset intressinsä ja se viitekehys,

mihin hän sen mielessään sijoittaa, voivat vaikuttaa kertomukseen. Ihmisellä on taipumus sekä täydentää näkemäänsä että tehdä tästä johtopäätöksiä.” (Jonkka 1993, 79.)

Lisäksi on hyvä muistaa henkilön aisteihin liittyvät rajoitukset ja että useiden yksityiskohtien samanaikainen havaitseminen on haastavaa. Jokaisen havaintokyky on yksilöllinen, ja voi myös vaihdella samalla henkilöllä eri tilanteissa. (Jonkka 1993, 80.) Erityisesti kun kyseessä on lapsi todistajana, täytyy ottaa huomioon lapsen kehitystaso ja ikä.

Todistelun luotettavuuteen vaikuttaa myös tilannekohtaiset tekijät, kuten olosuhteet, missä havainto on tehty, havainnon kohde, etäisyys ja valaistus. (Jonkka 1993, 82). Tilannetta pitäisi siis arvioida siltä kantilta, missä havainto on tehty ja kuinka luotettavana havaintoa voidaan pitää.

Havainnon luotettavuuteen vaikuttavat myös eräät henkilöön itseensä liittyvät, tilannekohtaiset tekijät kuten valmius havaintojen tekoon sekä sen hetkinen mielentila. Jostakin syystä kohonnut tarkkaavaisuus lisää havaintomahdollisuuksia, mutta vastaavasti ylikorostuneena tai yksipuolisesti suuntautuneena se voi myös vääristää havaintoa. (Jonkka 1993, 85-86.)

Uudemmat tutkimukset näkyisivät viittaavaan siihen, että esimerkiksi pelkotila ei sinänsä heikennä kykyä tehdä tarkkojakin havaintoja tapahtumaa koskevista keskeisistä yksityiskohdista tai muistaa niitä jälkeensä, sen sijaan vähemmän keskeisten yksityiskohtien havainto- ja muistikyky heikkenee. (Jonkka 1993, 86.)

Stressitilanteessa huomio kiinnittyy siis keskeisimpiin seikkoihin. Huomio saattaa kiinnittyä uhkatilanteessa vain aseeseen tai tekovälineeseen, joka heikentää tapauksen kokonaiskuvan muistamista jälkeensä. (Jonkka 1993, 86). Lisäksi muiden ihmisten vaikutus todistajanlausuntoon on tärkeää huomioida, sillä ihminen on tavallisesti altteimmillaan vaikutteille heti tapahtuman jälkeen. (Jonkka 1993, 86-87.) Tässä on hyvä myös huomioida lapsen vanhempien vaikutus todistajalausuntoon, jos vanhemmat ovat yrittäneet “syöttää” sanoja lapsen suuhun. Kun lapsi ei kerro totuutta, voidaan ajatella taustalle olevan jokin motiivi toiminnalle. Tällainen motiivi voisi olla esimerkiksi, ettei vanhemmille tulisi seurauksia todistelusta. Tärkeää olisi saada esille valehtelun syy, jotta asian selvittämisessä päästään parhaalla mahdollisella tavalla eteenpäin.

Yksi yleinen keino arvioida todistelun luotettavuutta on tutkiskella todistajanlausunnon sisältöä, sisältääkö se esimerkiksi yksityiskohtaista ja monimuotoista tietoa, sellaista tietoa,

jota lapsi ei voi itse keksiä. Mielikuvituksen kautta syntynyt kertomus on yleensä karkeapiirteinen, lattea, abstrakti, tarkoituksen hakuinen ja rakenteeltaan epäjohdonmukainen. (Jonkka 1993, 95.) Varsinkin silloin, kun henkilöllä ei ole ollut runsaasti aikaa ennen kuulustelua, on kertomuksen yksityiskohtaisuudella suuntaa antava merkitys. (Jonkka 1993, 95-96.)

Lasten tuottama kertomus voi vaikuttaa välillä haastattelijalle epäloogiselta ja keksityltä ja tällöin haasteena on erottaa ja osata yhdistää niitä kohtia, mitkä vaikuttavat ”vääriä”. Mitä nuorempi lapsi on, sitä hankalampaa on tuottaa loogista ja yhtäjaksoista tarinaa. Etenkin jos tapahtumasta on jo aikaa, voi olla hankala muistella tapausta jälkeensä luotettavasti. (Haastateltava 2 2018).

5.1 Työkaluja lapsen todistajalausunnon luotettavuuden arviointiin

NICHHD (National Institute of Child Health and Human Development) haastattelurunkoa hyödynnetään lasten kuulemisessa muun muassa epäiltäessä hyväksikäyttöä. Haastattelurungon idea on lisätä lapsen vapaan kerronnan määrää ja pyrkiä karsimaan johdattelevia kysymyksiä pois. Tutkimusten pohjalta on luotu NICHHD-haastattelurunko, joka on todettu toimivaksi työkaluksi lasta kuulevalle ja sitä käytetään esimerkiksi lapsen kuulemiseen erikoistuneissa työryhmissä. (Haastateltavat 1 & 2 2018.)

NICHHD-haastattelurungon idea on ensin luoda lapselle turvallinen ilmapiiri ennen varsinaiseen aiheeseen siirtymistä. Lisäksi käytetään lapsen ikä- ja kehitystasoon sopivaa kieltä ja pyritään toteuttamaan sellainen yhteistyön tapainen ilmapiiri, jossa kertominen olisi mahdollisimman helppoa lapselle. (Haastateltavat 1 & 2 2018.)

Psykologien Stellerin ja Köhnkenin (1989) kehittämää CBCA-menetelmää (Criteria-Based Content Analysis) käytetään arvioimaan lapsen todistajalausunnon luotettavuutta ulkomailla. Suomessa CBCA-menetelmää ei käytetä, eikä siihen ole saatavilla koulutusta. (Haastateltava 2 2018). CBCA-menetelmä on osa Udo Undeutschin kehittämää laajempaa SVA-menetelmää (Statement Validity Analysis). SVA-menetelmän avulla arvioidaan muun muassa lapsen yksilöllisiä ominaisuuksia (kielelliset kyvyt, johdateltavuus ja käyttäytyminen) kokonaisvaltaisesti. CBCA-menetelmän käyttötarkoitus on totuudenmukaisen kertomuksen tunnistaminen, ja kertomusta arvioidaan 19 totuuskriteerin

avulla. Mitä enemmän lapsen kertomuksessa toteutuu kriteereistä, sitä luotettavampana lapsen kertomusta voidaan pitää (Santtila & Weizmann-Henelius 2008, 179.)

Kriteeriperusteisessa menetelmässä merkittävässä osassa ovat myös lapsen kielelliset kyvyt ja ne pitää aina huomioida lasta kuultaessa (Santtila & Weizmann-Henelius, 181). Aldert Vrij:n mukaan SVA-menetelmä perustuu ajatukseen, että vapaasti kertoen lapsen on vaikea luoda keksittyä tarinaa, jossa totuus-kriteerit täyttyisivät. Menetelmä ei ole varma keino tunnistaa lapsen totuudenmukaista kertomusta ja siihen liittyy keskimäärin noin 30 % virhemahdollisuus (Vrij 2005, 3-41.) Menetelmän tulokset ovat tulkinnanvaraisia ja perustuvat subjektiiviseen näkemykseen lapsen vastauksista. Lisäksi tutkimusten mukaan CBCA-menetelmään koulutetut arvioijat eivät pystyneet erottamaan esimerkiksi manipuloinnin seurauksena syntyneitä kertomuksia totuudenmukaisista kertomuksista. Lisäksi pitää ottaa huomioon, että menetelmä voi olla sopimaton tarinan totuuden arviointiin, jos kertomukset ovat liian niukkoja lapsen nuoren iän, masennuksen, stressin tai kielellisten vaikeuksien takia. (Santtila & Weizmann-Henelius 2008, 181.) NICHD-haastattelurunkoa käytetään siis Suomessa lasten kuulemiseen ja sillä pyritään saamaan lapsesta luotettava kertomus. Mielestäni se tukee hyvin luotettavaa tutkimusprosessia ja antaa hyvät lähtökohdat tutkia asiaa.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastattelin opinnäytetyötäni varten kahta psykologia ja apulaisylilääkärää Tampereen yliopistollisessa keskussairaalassa joulukuussa 2018. He työskentelevät lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisessa yksikössä, joka tutkii muun muassa lasten väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyjä. Lisäksi haastattelin poliisimiestä, joka työskentelee Kuopiossa ja on erikoistunut lasten kuulemiseen. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluna puolistrukturoidun haastattelurungon avulla.

Esittelen seuraavaksi haastateltavat:

Haastateltava 1: Psykologi, TAYS

Haastateltava 2: Psykologi, TAYS

Haastateltava 3: Apulaisylilääkäri, TAYS

Haastateltava 4: Poliisi

6.1 Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrinen yksikkö

Tampereen yliopistollisessa sairaalassa lasten ja nuorten oikeuspsykiatriseen yksikköön kuuluu 23 henkilöä; erilaisia sairaanhoitajia, lääkäreitä, psykologeja, sosiaalityöntekijöitä, nuorisogynekologeja ja sihteerejä.

Haastateltava 1 kertoi, että psykologien tehtävä on kuulla lapset ja nuoret. Sosiaalityöntekijät ovat tarvittaessa yhteydessä lastensuojeluun ja sitä kautta kerätään esitietoja ja kartoitetaan tapauksen taustaa. Sairaanhoitajat tapaavat lasten vanhempia tai huoltajia ja ovat yhteydessä heihin. Lastenpsykiatrit vastaavat hoidon arviosta, kun sellainen tehdään lapselle. Sihteerit vastaavat haastattelujen litteroinnista ja tekevät sen lisäksi muita sihteerin työtehtäviä. Haastateltava 3 kertoi lääkäreiden tekevän somaattiset tutkimukset lapsille ja antavan lausuntoja esitutkintaan poliisille ja myös syyttäjälle oikeudenkäyntiä varten.

6.2 Tapaukseen valmistautuminen

Haastateltava 2 kertoi, että kun yksikköön tulee tietoon tapaus, jokainen saa ilmaista halukkuutensa osallistua tapaukseen ja sitä kautta tapauksen selvittäminen alkaa yksikössä.

Tapaukset tulevat yleensä kirjallisena virka-apu pyyntönä tai soittona esimerkiksi poliisilta. Lisäksi konsultaatiopuhelimen kautta voi tulla epäilyjä. Poliisilta tulevasta virka-avusta saadaan esitiedot ja tapaukseen aletaan perehtyä kunnolla. Tapaukset pyritään jakamaan mahdollisimman tasaisesti yksikön kesken. Tapausten tutkinta on aina salaista.

Tämän jälkeen aletaan suunnittelemaan yhteistä aikataulua poliisin ja lastensuojeluviranomaisten kanssa. Jos tiedetään esimerkiksi, että lapsi on päiväkodissa tiettyyn aikaan, niin laitetaan kaksi psykologia päiväkotiin. Tarvittaessa mukana voi olla myös poliisi tai lastensuojelutyöntekijä. Päiväkoti on tietoinen asiasta ja lapsi viedään rauhalliseen huoneeseen keskustelemaan. Tämän jälkeen lapsi tuodaan somaattisiin tutkimuksiin lääkärin luokse. On tärkeää, että samanaikaisesti kun lapsen luo mennään esimerkiksi päiväkotiin, poliisit ovat huoltajien luona ja hakevat heidät kuulusteluun. Tässä huomaa mielestäni hyvin viranomaisyhteistyön merkityksen.

Haastateltava 4 kertoi, että jos tiedetään, että lapsella on lastensuojelun asiakkuus, tutustutaan kunnolla lastensuojelun asiakirjoihin ennen haastattelua. Lisäksi selvitetään lapsen perhesuhteet, sekä onko ollut vastaavia tapauksia aiemmin ja jos on, niin mitä niissä on tutkittu ja todettu. Mikäli ilmoitus lapsen kohdistuneesta rikoksesta tulee ulkopuoliselta, haastateltava 4 kertoo kuulevansa hänet todistajana ensin ennen lapsen kuulemista. Tärkeää on myös tietää, jos lapsella on esimerkiksi kehityshäiriöitä, puheen häiriöitä tai muuta seikkoja, jotka voivat vaikuttaa haastattelun kulkuun. Haastateltava 4 korostaa, että mitä enemmän lapsesta tiedetään, sitä helpompi hänet on yleensä kuulla.

Haastateltava 3 korosti, että epäilykynnys lapsiin kohdistuvissa epäilyissä on säädetty hyvin matalalle. Ilmoituksia tulee enemmän kuin aikaisemmin, ja epäilyjä tutkitaan myös paljon. Tämän on mielestäni hyvä asia, koska lapsiin kohdistuvat rikokset on syytä tutkia mahdollisimman perusteellisesti ja taustalta voi löytyä paljon muutakin.

Haastateltava 1 kertoi, että välillä saattaa olla kiireisiä tapauksia, jotka pitäisi saada tutkintaa mahdollisimman nopeasti. Akuutit tapaukset pitäisi hoitaa kolmen päivän sisällä. Jos tapaus ei ole kiireellinen, yksikössä pyritään miettimään, että kenelle tapaus sopisi parhaiten tutkittavaksi.

Ensimmäisenä yksikössä aletaan selvittämään, että mitä kautta epäily on syntynyt mahdollisesta teosta. Kenelle huoli on noussut, mitä kautta tieto on tullut, esimerkiksi onko

lapsi piirtänyt jotain sellaista, mikä aiheuttaisi huolen aihetta tai onko lapsessa jotain fyysisiä vammoja kuten mustelmia. Haastateltava 1 korosti myös, että on tärkeää selvittää täysin sanatarkasti, mitä lapsi on kertonut ja millaista keskustelua on käyty.

”Et onko siinä mahdollista et se aikuinen on ymmärtänyt väärin mitä lapsi on yrittänyt selvittää ja sit siitä on pahimmas tapaukses semmonen tarina et lapsi on sanonut jotain mitä aikuinen on pelästynyt ja alkanut kyselemään johdattelevasti ja lapsi on vastannut ”joo” tai ”ei” (Haastateltava 1)

Tärkeää on selvittää siis epäilyn syntyhistoria ja kuinka luotettava se on. Haastateltava 1 korostaa sitä, että selvitetään tapauksesta niin paljon etukäteen, kun vain mahdollista. Tilataan esimerkiksi lastensuojelun kautta papereita, jos perheessä on historiaa sinne. Tilataan terveystietoja, joka voi olla tärkeää, jos on psyykkisiä sairauksia taustalla, jotka on hyvä tietää etukäteen. Se myös riippuu tapauksesta, kuinka paljon tehdään esiselvitystä, esimerkiksi jos on vuosia kestänyt kaltoinkohtelu, silloin tongitaan kaikki tieto, mitä saadaan (Haastateltava 1.)

”Kaikki mitä me täällä tehdään vain poliisin, tuomioistuimen tai syyttäjän virka-apu pyynnöstä mut yleensä poliisin tietysti, mutta se järjestämislaki antaa meille mahdollisuuden siihen et me saadaan kaikki tieto ja se et me pyydetään suoraan nopeuttaa tietysti et jos poliisi pyytäis ja sit toimittais meille nii me osataan kuitenkin sit itte kysyä ne. ” (Haastateltava 1)

Esitietojen keräämisen jälkeen tehdään hypoteesit eli vaihtoehtoiset selitykset epäillylle tapahtumalle ja pohditaan sitä, että jos ei ole rikosta tapahtunut, niin mikä sitten voisi selittää tapauksen syntyhistorian. Hypoteesit ovat psykologeilla kuin tutkintalinjat poliisilla. Hypoteesien pohjalta tehdään tutkimusaikataulu ja haastattelurunko. Haastattelurunkoa ja hypoteeseja pitää muokata aina tapaukseen sopivaksi ja muokata jos tarvetta tulee. Lisäksi tehdään vaihtoehtoisia hypoteeseja; jos ei ole tapahtunut rikosta, mikä voisi selittää rikosepäilyn. Psykologit suunnittelevat haastattelurungon ja haastattelu toteutetaan avoimia kysymyksiä hyödyntäen. Runkoa tehdessä hyödynnetään NICHD-runkoa ja Ellosen kirjasta löytyvää pohjaa. (Haastateltava 2) Haastateltava 4 myös kertoo käyttävänsä lasten kuulemiseen NICHD-runkoa.

”Kyllä se kysymysrunko pitää suunnitella jo kysymystasolla ihan mahdollisimman tarkkaan. Ei tietysti kaikkia voi, koska lapset ovat lapsia ja ne saattavat yllättää, mutta hyvä kysymysrunko antaa hyvät lähtökohdat.”
(Haastateltava 1)

6.3 Lapsen kuuleminen

Haastateltava 1 kertoi että lapsia kuullaan yleensä haastattelurungon mukaisesti **noin 1-3** kertaa. Yksikön tutkittavana ovat yleensä pienemmät lapset eli kouluikäiset ja sitä nuoremmat, mutta poliisi voi myös tutkia näitä, jos taitoa riittää. Pääsääntöisesti alle 4-vuotiaita lapsia ei kuulla. Tähän on syynä mielen teoria. Lapsen täytyy ymmärtää, että hänen päänsisäinen maailmansa eroaa samassa tilanteessakin olevien ihmisten ajattelusta, tunteista, teoista ja motiiveista. Lapsella tuo ajattelu kehittyy kunnolla vasta noin 4-5-vuoden iässä, jotta lapsi alkaa ymmärtää, että oma ajattelu eroaa muiden ajattelusta (Haastateltava 2.)

Haastateltava 4 kertoo, että lähtökohtaisesti poliisi kuulee kouluikäisiä ja siitä ylöspäin. Nuoremmista lapsista poliisi tekee virka-apupyynnön lasten ja nuorten oikeuspsykiatriseen tutkimusyksikköön. Tutkimusyksikköön tehdään kuitenkin virka-apupyynnöitä myös vanhemmista, kuin alle 6-vuotiaista, jos lapsella on esimerkiksi kehityshäiriöitä tai puhehäiriöitä. Virka-apupyynnöitä myös tehdään vanhemmasta lapsesta, vaikka hänellä ei olisikaan kehityshäiriöitä, jos tiedetään, että lapsesta tehdään luotettavuusarviota tai haitanarviota tai tiedossa on seikkoja, jotka voivat vaikuttaa lapsen kertomaan.

”Oman havaintoni mukaan poliisin kuulustelut saattavat olla vähän suoraviivaisempia kuin psykologin tekemät. Lapsia kuulustelee kuitenkin pääsääntöisesti aina lapsen kuulemiseen koulutuksen saanut poliisi, joten niiltä osin haastattelut ovat useimmiten kuitenkin laadukkaita. Tutkimusyksikössä on aina useampi henkilö seuraamassa lapsen jokaista haastattelua, mutta poliisi kuulee usein yksin, vaikka aina pyritäänkin työparityöskentelyyn.” (Haastateltava 4)

Haastateltava 4 kertoo, että pyritään vain yhteen kuulemiskertaan, mutta kuulemisten määrä riippuu tapauksesta ja lapsen iästä. Joskus haastattelukertoja on kaksi tai useampia. Huomioitavana asiana haastateltava 4 korostaa epäillyn vastakuulustelumahdollisuutta, eli

jos epäilty esittää lapselle omassa kuulustelussaan lisäkysymyksiä, jotka ovat tutkinnan kannalta tarpeellista esittää, niin silloin lapsi kuullaan uudestaan.

Haastateltava 2 kertoo, että luonnollisesti kokeneemmat haastattelijat ottavat vaikeammaksi todetut tapaukset, mutta mukaan voidaan ottaa myös vähemmän kokenut haastattelija, jotta vähemmän kokenut saa kokemusta. Ensimmäinen kuulemiskerta voidaan tarvittaessa käyttää tutustumiseen, jos lapsi sellaista tarvitsee. Joskus selvittää yhdellä käynnillä, jokainen lapsi on erilainen.

”Kaks kertaa varmaan semmoinen aika tavallinen mut sekin täytyy huomioida et lapsenhan ei ole pakko kertoa mitään ja sehän hänelle kerrotaan heti alkuunsa niin sitäkin täytyy sit kunnioittaa. Nii voi olla et se sit loppuu. Mullon ollu tänä syksynä varmaan viiden minuutin juttu et mä en oo edes päässyt käymään sääntöjä läpi, kun lapsi on ahdistunu niin paljon et mun on kertakaikkiaan ollu se lopetettava.” (Haastateltava 2)

Kuulemisen alussa lapselle kerrotaan oikeudet ja velvollisuudet sillä tavalla, että lapsi ymmärtää ne. Tässä on haastattelijan tärkeää käyttää pelisilmää ja huomioida lapsen kehitystaso ja kyky ymmärtää asioita. Haastateltava 2 kertoi tapauksen, jossa hän oli päättänyt ehdottaa tutkinnasta vastaavalle poliisimiehelle, että on miettinyt kertovansa 3-vuotiaalle lapselle vain velvollisuudesta puhua totta ja ei ole pakko kertoa, jos ei tahdo. Oli arvioitu, että lapsi ei ymmärtäisi muita oikeuksia ja velvollisuuksia, joten ne oli jätetty pois kuulemisessa. On muutenkin poikkeuksellista kuulla 3-vuotiasta lasta. Jokaisessa tapauksessa pitää tehdä tapauskohtainen arvio. On siis tärkeää käyttää pelisilmää aina erilaisten tapauksien mukaan.

”Et ei oo pakko kertoa ja kaikki mitä puhutaan täällä niin pitää olla totta. Jos et ymmärrä, jos et muista, jos et tiedä on tärkeää, että sanot, sit harjotellaan niitä niinku tiettyjen esimerkkien avulla. Esimerkiks, että jos mä nyt sanon et mulla on punainen paita ja punaset kengät jalassa, niin mitäs sä siihen sanot ja sun pitää sanoa, että se ei oo totta - - mutta se sitten, että vaikka me käydään tää keskustelu siinä alussa niin kuinka kauas se vie ja kuinka kauan he sen muistaa... Tutkimusten mukaan se ei oo kovin pätevä tapa käydä tätä asiaa näiden pienempien kanssa läpi mut se on se keino, jolla me jotenkin todennetaan et me on tää käyty läpi.” (Haastateltava 1)

Haastateltava 2 korostaa, että sääntöjen kertominen on tärkeää sen vuoksi, jotta oikeudessa voidaan todeta, että on käyty virallinen oikeuspsykologinen haastattelu, jossa on noudatettu tietynlaista protokollaa.

Lisäksi täytyy huomioida lapsen iän mukaan keskittymiskyky, esimerkiksi 4-vuotiasta ei voida kuulla samalla lailla kuin 10-vuotiasta. Taukojen pitäminen on tärkeää, jotta lapsi ei turhaudu tilanteeseen ja että se ei vaikuta kuulemiseen.

Haastateltava 3 kertoi, että joskus joudutaan priorisoimaan lasten kuulemisia. Tapaukset pitää aina miettiä tapauskohtaisesti. Esimerkiksi teon luonne, sen vakavuus, kesto, niiden toistuvuus, lapsen persoona, ikä ja kehityshäiriöt vaikuttavat arvioon. Tämän lisäksi poliisi ilmoittaa kiireellisyysluokan lapsen kuulemiselle.

Pitää olla myös tarkkana, ettei kuulemistilanteessa johdattele lasta, jos lapsi ei ole valmis kertomaan asioista. Lapsella on oikeus olla kertomatta asioista ja se voikin olla hankalaa lasten kohdalla, kun he eivät täysin ymmärrä oikeuksiaan. (Haastateltava 2)

”He miettii tällaisia asioita, että mitä jos mä nyt kerron, niin mitä tästä seuraa, odottaako äiti tai isä tuolla, odottaako se epäilty ehkä kotona; mitä sitten tapahtuu - - et tavallaan siinä saa olla varuillaan ja se täytyy itelle pohtia aika selväks, että miten toimii näissä tilanteissa.” (Haastateltava 2)

6.4 Hyvän kontaktin luominen lapseen

Haastateltava 1 korosti kontaktin luomisen merkitystä lapseen. Lapselle pyritään luoma sellainen ilmapiiri, jossa olisi mahdollisimman helppo kertoa. Positiivisen ilmapiirin luominen voi olla joskus hankalaa, jos lapsi kokee, ettei haastattelijalle ole helppo kertoa. Joskus voidaan joutua vaihtamaan haastattelijaa, jos se on sellainen kynnyksysymys lapselle, että haastattelijan vaihtaminen helpottaa lapsen kertomista. Haastateltava 3 myös korosti kontaktin luomisen tärkeyttä. Sairaanhoidajat luovat ensikontaktin lapseen, kun he tulevat somaattisiin tutkimuksiin ja lääkäri ottaa kontaktin sitten tutkintahuoneessa.

”Kyl niille lapsille ja nuorille pitää luoda sellanen kuva et meil ei oo mikään kiire et kun aikuisilla tuntuu et yleensä on aina kiire et me vaan istutaan ja

jutellaan. Jo se et pysähdytään ja ollaan rauhassa, niin on tärkeää.”
(Haastateltava 1)

”Meillä yleensä on tapana silleen, että mä jututan ensin saattajaa, kuka on mukana, kun samaan aikaan sairaanhoitaja jututtaa odotushuoneessa lasta. Sairanhoitaja tulee sitten lapsen kanssa tutkimustilaan, kun on sen aika. Heillä on siinä lapsen kanssa jo se kontakti niin on helppoa sitten siirtyä sinne tutkimustilaan. He on ehkä siellä piirtänyt jotain tai tehnyt palapeliä odotushuoneessa. Sitten jos lapsi on vaikka piirtänyt jotain niin voin lähteä siinä sitten kysellemään siitä kuvasta, että mitäs siinä on ja laitetaanpas se seinälle, että tällaiset asiat auttavat luomaan sitä kontaktia.” (Haastateltava 3)

Kaikki haastateltavat korostivat hyvän ilmapiirin luomista ja pitäisi pyrkiä siihen, että lapselle jää hyvä mielikuva kuulemistilanteesta. Tärkeää on myös hyvän ilmapiirin luomisen lisäksi antaa lapselle aikaa kertoa asioita ja olla kiirehtimättä, koska moni lapsi saattaa ajatella, että aikuisella ei ole aikaa kuunnella hänen asiaansa. Tämä voi auttaa lasta kertomaan, kun lapsi huomaakin, että haastattelijalla ei ole kiire mihinkään ja lapsi saa sellaisen mielikuvan, että hänen asiansa kiinnostaa ja lapsella halutaan pelkkää hyvää. Haastateltava 3 korosti, että pääsääntöä on, ettei lasta traumatisoida uudelleen ja se on hyvä pitää mielessä, kun lasta kuullaan.

”Mut kyl me varmaan on opittu se et jossain vaihees pitää osata lopettaa et sä et niinku voi jankkaa ja jankkaa ja perustella, että jos se tehdään ihan selväksi et tässä on hyvä kontakti ja mä en halua puhua tästä asiasta, nii kyllä sitä täytyy kunnioittaa. Sitten käydään se keskustelu, että jos joskus myöhemmin haluat puhua nii meille voit kertoa. Voi olla et se rikostutkinta sitten siinä menee mut voi olla et se lapsi saa sit sen hoidon ja avun et pääsee niistä asioista yli niin sen on kuitenkin varmaan oltava se tärkein.”

(Haastateltava 1)

Lasten ja nuorten oikeuspsykiatrinen yksikkö ohjaa tarvittaessa lapset jatkohoitoihin. Siellä he pääsevät käsittelemään asiaa ja saavat parhaat mahdolliset lähtökohdat jatkamaan elämäänsä tapahtuneen jälkeen.

6.5 Lapsen kertoman luotettavuuden arviointi

Ensimmäisenä arvioidaan epäillyn syntyhistoriaa, kuinka luotettavana sitä voidaan pitää ja kuinka se on syntynyt. Tehdään hypoteesit, mitkä ne vaihtoehtoiset selitykset voisivat olla lapsen kertomalle. Lisäksi syytä on kiinnittää huomiota hyvään haastattelutekniikkaan, käytetään ohjeiden mukaista haastattelurunkoa ja käytetään lasten kuulemiseen avoimia kysymyksiä.

Haastateltava 4 mukaan ennen lapsen haastattelua mietitään hypoteeseja ja seikkoja, jotka voivat vaikuttaa lapsen kertomukseen ja näitä hypoteeseja testataan sitten haastattelun aikana. Huomioitavaa on myös tapahtuman ja haastattelun välissä oleva aika ja se, että miten kulunut aika vaikuttaa lapsen muistiin. Pienempi lapsi saattaa ”satuilla” ymmärtämättä sitä itse, että valehtelee. Lapsi on myös saattanut ymmärtää jonkun asian väärin keskusteltuaan siitä jonkun toisen henkilön kanssa.

”Lapselta olisi saatava mahdollisimman yksityiskohtainen kertomus, joka ei muutu matkan aikana. On selvitetävä, onko lapsi kertonut asioita jollekin toiselle jollakin toisella tavalla ja millä tavalla lapselta on kysytty asioita aiemmin. Luotettavuuden arviointi on välillä vaikeaa. Sen vuoksi on tärkeää kuulla asioihin myös todistajia ja asiantuntijoita, joilla voidaan vahvistaa tai kumota lapsen kertomaa. Myös lapselle tehtävät somaattiset tutkimukset saattavat tukea rikosepäilyä.” (Haastateltava 4)

Arvioidaan lapsen kehitystasoa, onko jotain mikä voisi vaikuttaa lapsen kerronnan luotettavuuteen. Kehityshäiriöt, lapsen ikä, ja persoona kaikki vaikuttavat kertomuksen laatuun. Lisäksi arvioidaan, onko lasta voitu ymmärtää väärin jossain kohtaa. Tärkeää on myös huomioida lapsen mielikuvitus. Psykologit arvioivat näitä kaikkia seikkoja lapsen kertomasta tarinasta.

”Missä kohtaa se mielikuvitus sekoittuu ja miten me voidaan päätellä se. Onko se joku älytön juttu, joka me tiedetään suoraan, ettei voi olla totta. Esimerkiksi kun kotona on tapahtunut väkivaltaa ja sit lapset sulkivat isän parvekkeelle ja heittivät sen sieltä ulos ja lensi asvalttiin ja kuoli. Me tiedettiin, että ei se oo mahdollista, silti me pidettiin sitä kertomaa pahoinpitelystä luotettavana. Siihen liittyy sellaisia elementtejä, että he puolustavat itseään ja henkistä

puolta, että he pistävät vastaan ja ovat saaneet tekijän maksamaan teoistaan. Se ei silti sulje pois sitä epäilyä pois.” (Haastateltava 1)

Syytä on myös kiinnittää huomiota lapsen kertoman tarinan rakenteeseen, onko siellä epäloogisia kohtia ja erityisesti huomioida myös niitä kohtia, joissa on paljon yksityiskohtia. Lapset eivät osaa välttämättä kertoa tarinaa loogisesti ja se voi vaikuttaa haastattelijalle ristiriitaiselta. Ammatillinen osaaminen korostuu, kun arvioidaan näitä kaikkia ja tehdään lausuntoja.

”Valemuistossakin voi olla paljon yksityiskohtia, joita lapsi voi tuottaa. Mitä me yleensä tiedetään näistä asioista lapsesta ja muistin kehityksestä ja mitä lapsi yleensä osaa kertoa tietyssä iässä ja mitä lapsi yleensä tietää siinä iässä, niin ne ovat työkaluja arvioida tätä lapsen kertomuksen luotettavuutta.” (Haastateltava 2)

Haastateltava 1 kertoi, että lapsessa esiintyvistä fysiologisista muutoksista kuten punastelusta, hikoilusta tai jännittyneisyydestä ei voida päätellä, kertooko lapsi totta. Lapsella voi olla muuta stressaavaa elämässä, joka vaikuttaa kuulemisessa, tai lapsi voi jännittää tilannetta yleisesti. Lisäksi tilanne voi olla vain sellainen, että lapsi ei halua kertoa vieraille ihmiselle epäilyistä asiasta.

Hypoteeseissa pitää pohtia vaihtoehtoisia selityksiä sille, miksi lapsi ei kertoisi totuutta ja mikä siihen voisi vaikuttaa. Haastattelijan pitää myös osata antaa lapselle mahdollisuus peräännyä ja kertoa, jos onkin keksinyt koko asian.

”Alle kouluikäiset on vähän huonompia valehtelemaan tietoisesti, jotta he saisivat jotain hyötyä. Se esimerkiksi, kun he kertovat, että he sulkivat isän parvekkeelle, niin onko se valehtelua vai mielikuvitusta. On meillä sit niitäkin ollu, jotka sanoo, että itseasiassa oon keksinyt tän koko jutun.” (Haastateltava 1)

Haastateltava 2 kertoi myös, että joillakin lapsilla voi olla taipumusta satuiluun. Satuilulla voidaan pyrkiä saamaan aikuisen huomiota. Haastateltava 3 mainitsi, että satuilu voi olla myös keino lapselle täyttää aukkoja muistissa, jos ei muista tiettyä tapahtumaa.

”Lapsillahan se on sit semmosta että ne keksii siitä lennosta sitä juttua ja sitä tulee kaikkiin asioihin. Sitä voi testata sit et kysellä ei esitutkintaan liittyvillä asioilla kysellä et saa selville, kuinka paljon he tässä höpöttävät. Kaikki on aina suhteellista, joka tekee siitä hommasta myös haastavaa.”

(Haastateltava 2)

Aikaisemmin haastattelujen luotettavuutta arvioi yksikössä yksittäinen psykologi, mutta nykyään se tehdään työpareina. Työpari ottaa yhtenäisen mielipiteen lapsen kuulemisen luotettavuudesta ja siitä tehdään lausunto. Tässä on se hyvä puoli, että jokin tietty päätös ei kaadu yksittäisen psykologin niskaan, vaan siinä on kaksi psykologia tämän kyseisen päätöksen takana.

Tärkeää olisi kuulla lapsi mahdollisimman pikaisesti heti epäillyn tultua tietoon. Haastateltava 3 totesi, että näin saadaan paras mahdollinen kertomus asiasta, tapauksesta on hyvä muistijälki ja nopealla kuulemisella pyritään eliminoimaan se, että asiat sekoittuvat keskenään myöhemmin. Nuoremmalla lapsella voi olla vaikeampaa pukea ajatuksia sanoiksi kuin vanhemmalla lapsella. Nopea kuuleminen parantaa siis lapsen kertoman luotettavuutta jo itsessään ja on lisäksi lapsen edun mukaista.

6.6 Tulkkaus ja sen haasteet

Keskustelimme haastatteluissa tulkkauksesta ja sen haasteista. Kaikki haastateltavat kertoivat tulkkauksen olevan haaste ja sen vaikuttavan myös lapsen kerronnan luotettavuuteen. Esimerkiksi jos tulkki kääntää lapsen kertomaa pitkään, haastattelija voi alkaa miettiä, onko tulkki lisännyt kertomukseen jotain ylimääräistä. Haasteena on myös kontaktin ”häviäminen” lapseen kun monta henkilöä on äänessä. Haastateltava 1 korosti, että hyvä tulkki kääntää sanatarkasti lapsen kertoman haastattelijalle ja pitäisi kontaktin koko ajan myös haastattelijaan.

Haastateltava 4 kertoi, että tulkin on oltava itse läsnä kuulustelussa, sillä puhelintulkkaus ei ole kunnolla onnistunut. Haastateltava 4 korostaa myös valmistautumisen merkitystä erityisesti tällaiseen kuulusteluun, jossa on tulkki mukana. Kysymysten asettelussa on syytä kiinnittää huomiota selkeyteen, jotta ne on helppo kääntää ja lapsi ymmärtää kysymykset ja osaa niihin vastata. On tärkeää myös miettiä, missä tulkki konkreettisesti istuu, jotta kontakti lapseen säilyy kuulustelijan ja lapsen välillä. Tarvittaessa tulkkaus voidaan myöhemmin tulkata videotallenteelta vielä uudestaan, jos asiaan on jäänyt epäselvyyttä siitä, onko tulkki tulkannut asiat oikein tai johdatellut lasta.

Haasteita tulkkaukseen ja kertoman luotettavuuteen voi tuoda myös se, jos tulkki sattuu olemaan lapselle tuttu. Pienistä etnisistä ryhmistä tulevat saattavat olla pienemmällä paikkakunnalla tuttuja keskenään ja se voi aiheuttaa ongelmia tulkkaukseen liittyen. Haastateltava 2 korostaa, että vaikka tulkeilla on vaitiolovelvollisuus, se tilanne, että lapselle tuttu henkilö tulee tilanteeseen mukaan voi estää lasta kertomasta olennaisia asioita, jotka muuten voitaisiin saada selville.

Lisäksi ryhmän kulttuuri ja esimerkiksi sukupuoleen liittyvät asiat täytyy huomioida, jos sillä voi olla merkitystä asiassa. Haastateltava 2 toi esille, että olisikin hyvä, jos paikalla olisi normaalin tulkin lisäksi kulttuuritulkki, jos tilanne sellaista vaatisi. Kulttuuritulkki voisi kertoa ja tuoda esille asioita, jolla on merkitystä tietyn ryhmän esimerkiksi keskustelutavoissa ja asenteissa.

Jatkoa ajatellen, poliisilla ja lasten kuulemiseen erikoistuneella ryhmällä voisi olla käytössään lasten kuulemiseen erikoistuneita tulkkeja. Se voisi helpottaa prosessia

merkittävästi, sillä ”huonolla” tulkilla kuuleminen voidaan pahimmassa tapauksessa tyriä niin pahasti, että lapsi ei enää kerro mitään ja asian tutkinta jää siihen.

6.7 Henkilökohtaiset kokemukset alasta

Haastateltava 1 kertoi, että ala on kiinnostava ja kehittyvä valtavaa tahtia. Aina voi kehittää itseään ja mikään tapaus ei ole samanlainen. Tärkeää on ottaa selvää asioista kunnolla ja perehtyä esimerkiksi tieteellisiin tutkimuksiin.

”Kyllä yks lapsi on jäänyt mieleen, mikä myi itseään rahasta ja oli 12-vuotias. Itsellä on saman ikäiset kotona niin kyllä se laittaa miettimään. Se kesti varmaan puolitoista vuotta siitä, kun me alettiin kuulemaan. Tämä tuli meille tietoon sitä kautta, että hän joutui osastolle ja päiväkirjan kautta saatiin tieto tästä.” (Haastateltava 1)

Haastateltava 2 kertoi, että mielenkiintoista on soveltaa psykologiaa tapausten selvittämiseen. Mietitään motiiveja ja mitä muuta on voinut tapahtua erilaisissa tapauksissa. Haastateltava 2 mukaan on hyvä, että tapauksissa on mukana aina työpari, jottei joudu yksin tekemään päätöksiä erilaisista tapauksista.

”Ne ei oo ne teot tosiaan vaan ne tapaukset, jossa lapsi on kertonut tosi monelle vanhemmalle ja viranomaiselle ja niihin ei oo puututtu. Ne jäävät jotenkin hiertämään et miksi tälle ei oo tehty mitään. Täälläkin me tehdään kanteluita viranomaisista et tää ois pitänyt hoitaa ja meillä on kuitenkin niin vakava se Vilja Eerikan case Suomen maassa ollu, että tää voi koituu oikeesti kuolemaksi jollekin, et näihin pitää puuttua. Et jos näistä tulee tieto niin näistä pitää tehdä tietyt selvitykset.” (Haastateltava 2)

Haastateltava 3 mukaan ala on vaativa ja vaatii hyvin laajaa tietotaitoa erilaisista asioista. Pelkät lääkärintaidot eivät riitä, vaan pitää pystyä myös viranomaisyhteistyöhön, tuntea paikalliset ja kansalliset viranomaiset, tuntea EU-lainsäädäntöä ja tietää kaikki verkostot mitä tarvitsee työssä. Täytyy osata puhua lasten, huoltajien, omaisten ja epäiltyjen kanssa. Ala on kuitenkin aika nuori ja kehittyvä koko ajan. Huono puoli on se, että tämä työ ”elää” vuorokauden ympäri ja ne tapaukset jää mieleen. Tutkijan täytyy olla kiinnostunut työstä ja

valmis olla kehittymään ja oppimaan uutta jatkuvasti. Täytyy pystyä sietämään epävarmuutta, aina ei ole varmuutta, miten lopulta käy tutkituille tapauksille.

”Monia mielenkiintoisia tapauksia on ollut. Positiivisiakin tapauksia on, sellaisia esimerkiksi, että tulee rikosepäilyä meille, mutta sitten taustalta löytyykin tauti, jota lähdetään hoitamaan. Toisaalta sitten on rankkojakin juttuja, jossa on useita epäiltyjä ja useita uhreja seksuaalirikospuolelta. Vaikeimmat ja haasteellisimmat jutut ovat mieleenpainuvimpia. Niihin joutuu perehtymään kunnolla, että saa selvitettyä.” (Haastateltava 3)

Haastateltava 4 mukaan työ on mielenkiintoista ja palkitsevaa. Huonona puolena on se, että juttuja on usein liikaa, eikä niihin ehdi paneutua kaikkiin niin tarkasti kuin haluaisi. Tutkinta-ajat saattavat venyä lievimmissä jutuissa, mikä ei ole lapsen eikä kenenkään muunkaan edun mukaista.

”On vaikea poimia yhtä yksittäistä mieleen jäänyttä tapausta. Mieleen on esimerkiksi jäänyt tapaus, jossa 10-vuotias tyttö tuli yllättäen poliisiasemalle äitinsä kanssa ja halusi kertoa poliisille naapurustossa asuvasta miehestä, joka oli mahdollisesti käyttänyt tyttöä seksuaalisesti hyväkseen. Lapsi ei tiennyt miehen nimeä, mutta piirsi ensimmäisessä haastattelussa miehen asunnon sisältä niin tarkasti, että kun epäillyn asunto lopulta löydettiin, oli selvää, että lapsi oli käynyt siellä sisällä. Epäilty kiisti lapsen edes koskaan käyneen asunnollaan, joten lapsen tekemät piirustukset asunnosta ja hänen ensimmäisessä ja toisessa haastattelussa kertomat yksityiskohdat asunnon sisältä vahvistivat, että lapsi on todellisuudessa käynyt asunnon sisällä ja että epäilty valehtelee. Epäilty sai käräjillä tuomion.” (Haastateltava 4)

7 YHTEENVETO

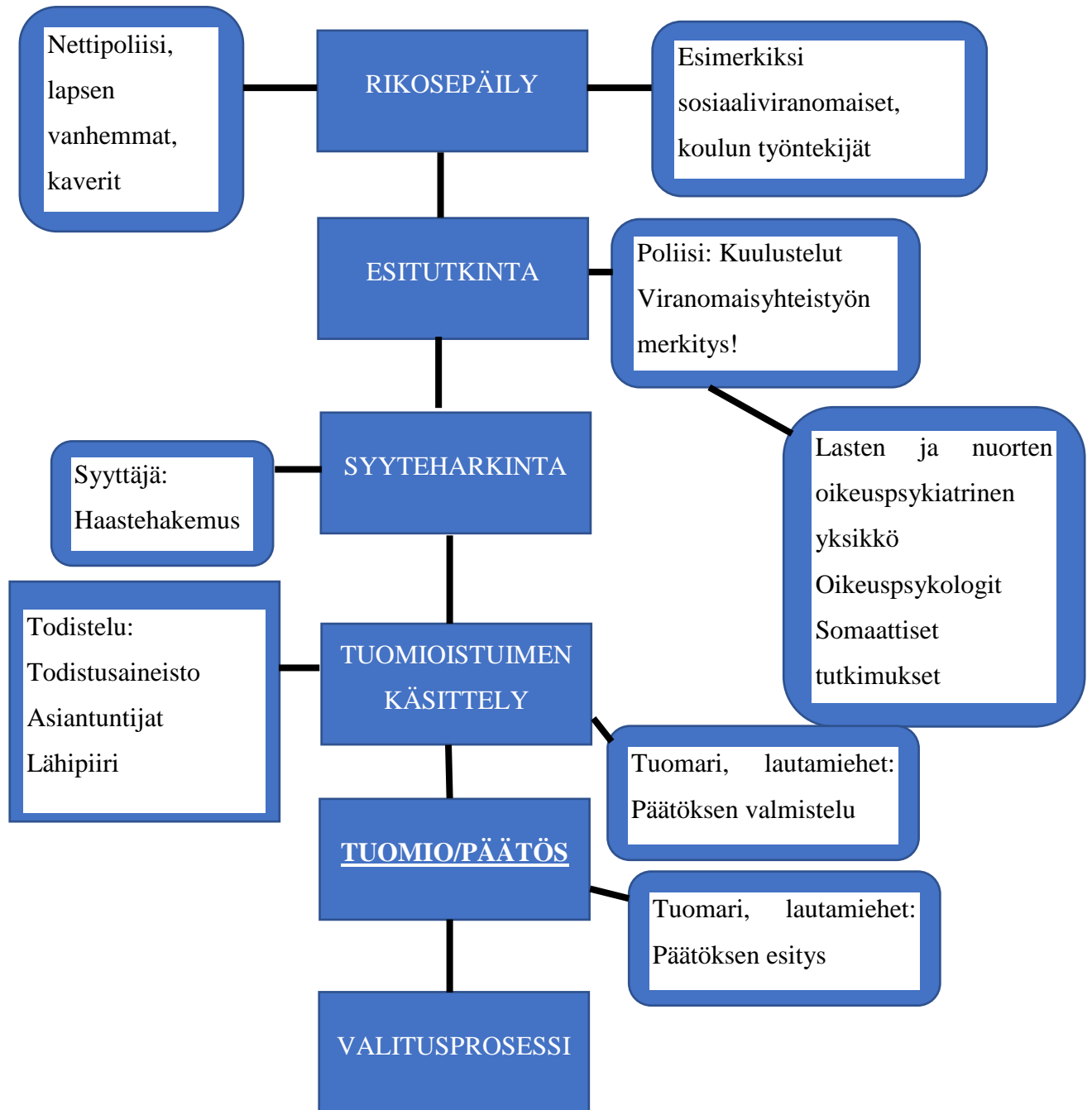
Lapsiin kohdistuvat seksuaali- ja väkivaltarikokset herättävät paljon keskustelua mediassa viime aikoina. Oulussa tapahtuneissa lapsiin kohdistuneissa seksuaalirikoksissa epäiltyjä on ollut toistakymmentä. (Rautio 2019). Tapausten esille tulo herätti itsessä ajatuksia, että olisi myös tärkeää panostaa näihin lapsiin kohdistuviin rikoksiin entistä enemmän ja lisätä poliisin resursseja asiaan liittyen.

Jotta tapahtuneesta traumatisoituneet lapset voidaan kuulla oikein ja samalla tapaukseen sopivasti, tutkijan pitää olla ammattitaitoinen ja tehokas, jotta tutkinta etenee. Tämän vuoksi on tärkeää pitää laadukkaita koulutuksia aiheeseen liittyen. Kuten haastatteluista selvisi, tutkinta-ajat saattavat helposti venyä pitkiksi ja tutkittavia tapauksia kasaantuu paljon. Tämä vaikuttaa taas siihen, että tutkija saattaa kokea, ettei kerkeä perehtyä tutkittavaan tapaukseen niin paljoa, kuin kokisi tarpeelliseksi.

Suomessa lasten seksuaali- ja rikosepäilyjen tutkinta on vielä kehitysvaiheessa, mutta paljon on tultu eteenpäin siitä, mitä se on ollut vielä esimerkiksi 2000-luvun alussa. Nykyään on laadukasta koulutusta aiheeseen, joka on hyvä, sillä ala ei ole helppo muun muassa henkisesti. Kuten haastatteluista selvisi, aiheet, joita käsitellään ja ala yleisesti voivat käydä henkisesti mielen päälle, mutta on samalla palkitsevaa. Alalla olevan täytyy olla jatkuvasti valmis kasvamaan ammatillisesti ja kulkemaan kehityksen mukana.

Viranomaisyhteistyö on erittäin tärkeää, jotta lapsi saa parhaimmat lähtökohdat päästä eteenpäin elämässään. Poliisin, syyttäjän, sosiaali- ja lastensuojelun tekemä yhteistyö lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisen yksikön kanssa on merkityksellistä ja jokaisen viranomaisen ammattitaito korostuu. Internet toimii väylänä lähestyä lapsia seksuaalissävytteisessä tarkoituksessa, joten mielestäni olisi viisasta lisätä esimerkiksi nettipoliisien määrää sekä osaamista ja pyrkiä aktiivisesti puuttumaan tähän internetissä tapahtuvaan viestien vaihtoon. Lisäksi ei voi liikaa korostaa vanhempien vastuuta lastensa sosiaalisen median käytön valvomisesta ja sen riskien kertomisesta.

7.1 Rikosprosessi epäiltäessä lapsen kohdistuvaa rikosta

7.2 Pohdinta

Mielestäni opinnäytetyön toteutus onnistui hyvin. Teemahaastattelut tuottivat hyvin uutta tietoa aiheeseen liittyen ja se oli sopiva tapa haastatella asiantuntijoita. Haastattelut tuottivat paljon niin sanottua hiljaista tietoa, sellaista, mitä ei välttämättä kirjoista löydy. Aiheesta löytyi paljon luotettavaa tutkimustietoa ja haastattelujen kautta saatu asiantuntijatieto toi lisää luotettavaa tietoa opinnäytetyöhöni. Haasteena oli kasata haastatteluista olennaisimmat kohdat ja koota ne tuloksiin.

Tutkimuskysymyksiini sain vastauksia aiheeseen liittyvän aineiston ja haastattelujen kautta. Erityisesti lapsen kuulemiseen liittyvä prosessi selkeni ja sitä havainnollistaa edellisellä sivulla oleva prosessikaavio. Lapsen kertoman luotettavuuden arviointiin liittyvät seikat tulivat hyvin esille haastatteluissa, joista olen poiminut tähän opinnäytetyöhön olennaisimmat.

Aiheen rajaus oli mielestäni onnistunut ja palveli hyvin opinnäytetyön tekemistä. Valitsin tarkoituksella haasteellisen aiheen ja opin alasta paljon uutta tietoa. Uskon, että opinnäytetyöstäni olisi hyötyä alalla työskenteleville ja alasta muutoin kiinnostuneille ihmisille.

Ajallisesti opinnäytetyön teossa ei tullut missään vaiheessa kiire, joten onnistuin hyvin aikatauluttamaan jokaisen kohdan opinnäytetyön teossa. Haasteellista oli välillä löytää aiheeseen liittyvää materiaalia, joka olisi sopinut tiettyihin kohtiin parhaalla tavalla.

Jatkotutkimusaiheena voisi olla, miten lasten kuulemisessa on merkittävää lapsen etninen tausta ja tulkkaukseen liittyvät ongelmat. Mielenkiintoista jatkossa olisi myös kuulla poliisin ICT-tutkinnan ja lapsiin kohdistuvien rikosten tutkinnan yhteistyöstä. Opinnäytetyön lopussa mieleeni heräsi ajatus, että olisi mielenkiintoista kuulla nettipoliisien toiminnasta enemmän, sillä lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset tapahtuvat osittain internetissä.

Lapsiin kohdistuvien rikosten ala on jatkuvasti kehittyvä ja tietämys lisääntyy varmasti tulevaisuudessa merkittävästi. Alalla olevat henkilöt ovat todellisia asiantuntijoita ja ala vaatii paljon erityisesti henkistä jaksamista. Ammattitaidon merkitys korostuu lasta kuullessa, jotta lapsesta saadaan luotettava kertomus, jota voidaan hyödyntää myöhemmin.

LÄHTEET

Painetut lähteet

Anttila, Eronen, Kallio, Kanninen, Kauppinen, Paavilainen, Salo, Persoona 2 kehityopsykologia, 2005, Helsinki, Edita Prima Oy

Broberg Anders, Kjerstin Almqvist & Tomas Tjus, Kliininen lapsipsykologia, 2005, Helsinki, Edita Prima Oy

Dunderfelt Tony, Elämäkaaripsykologia, 1997, Porvoo, WSOY

Ellonen Noora & Rantaeskola Satu, Lapsiin kohdistuvien väkivalta- ja seksuaalirikosepäilyjen tutkinta, 2016, Tampere, Juvenes Print

Flin Rona & Spencer J.R, Annotation: children as witnesses – legal and psychological perspectives, 1995, Iso-Britannia, Association for Child Psychology and Psychiatry

Fredin Gunilla, Children as Witnesses: Memory recall and face recognition, 2011, Department of Psychology, Ruotsi, Lund -yliopisto Ruotsi

Hirsjärvi Sirkka & Hurme Helena, Teemahaastattelu, 1988, Helsinki, Yliopistopaino

Hirvelä Päivi, Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa, 2006, Helsinki, WSOYpro

Jonkka Jaakko, Todistusharkinnasta, 1993, Helsinki, Lakimiesten kustannus

Karjalainen, Jo viesti voi olla hyväksikäyttöä, Saija Kauhanen, 30.1.2019, Joensuu, Pohjois-Karjalan kirjapaino Oyj

Lewis, M., Stanger, C., & Sullivan, M.W. Deception in three-year-olds. 1989, Yhdysvallat, American Psychological Association

Santtila Pekka & Weizmann-Henelius Ghitta, Oikeuspsykologia, 2008, Helsinki, Edita

Vrij Aldert, Deception in Children: A literature review and implications for children's testimony, 2002, Chichester, Wiley-Blackwell

Vrij Aldert, Criteria-based content analysis: a qualitative review of the first 37 studies, 2005, Iso-Britannia, American Psychological Association

Zaragoza Maria S, Graham John R., Hall Gordon C. N., Hirschman Richard & Ben-Porath Yossef S. Memory and testimony in the Child Witness, 1995, Lontoo, Sage Publications

Painamattomat lähteet

Disco.teak.fi: Teatterikorkeakoulun julkaisusarja: Kehityspsykologia ja vaiheteoriat. Luettavissa: <http://disco.teak.fi/anttila/8-1-kehityspsykologia-ja-vaiheteoriat/> Luettu 25.9.2018

Iltalehti, Jo 16 epäiltyä – tämä kaikki Oulun seksuaalirikosvyyhdistä tiedetään nyt, Rautio Samppa, 14.1.2019, Luettavissa <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/a88e8460-5d59-458d-a047-863835d5530d> Luettu 12.1.2019.

Internetix: Oppimateriaalit: Piagetn teoria kognitiivisesta kehityksestä. Luettavissa: http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/1_kehityspsykologian_teoriat_mallit_ja_tutkimus/08_piagetn_teoria?C:D=gjsX.eyaI Luettu 22.10.2018

Internetix: Oppimateriaalit: Mitä on kehityspsykologia. Luettavissa: http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/1_kehityspsykologian_teoriat_mallit_ja_tutkimus/01_mita_on_kehityspsykologia?C:D=gjsX.eyaB&m:selres=gjsX.eyaB Luettu 22.10.2018

Opinto.net: Psykologia, kognitiivinen psykologia: Mitä kognitiivinen psykologia on? Luettavissa: <http://www.opinto.net/web/parser.php?sec=psyk&page=kogni-001> Luettu 7.10.2018

Barnahus-laatustandardit Suuntaviivat monialaisen viranomaisyhteistyön toiminnalle lapsiuhrien ja -todistajien auttamiseksi, Olivia Lind Haldorsson, 2017, Luettavissa: http://www.childrenatrisk.eu/promise/wp-content/uploads/FI_StandardsSummary_FINAL.pdf Luettu 10.1.2019

Yle: Lahtinen Hanna, Nelivuotiaankin todistus kelpaa oikeudessa, Laakkonen Tapio, 9.9.2013. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-6821430> Luettu 15.9.2018

Oikeudelliset lähteet

Esitutkintalaki 22.7.2011/805

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4

Poliisihallituksen ohje ”Lapsi asianomistajana ja todistajana poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa” 28.11.2013 2020/2013/5071

LITTEET

1. Teemahaastattelun kysymysrunko

Teemahaastattelun kysymysrunko

1. Työnkuva

Miten päädyit alalle?

Minkälainen tiimi on?

Tapausten pituus

Vaikeimmat tapaukset

2. Lapsen kuuleminen

Tapaukseen valmistautuminen

Lapsen kuuleminen

Epäily

Oikeuksien ja velvollisuuksien kertominen lapselle niin, että ymmärtää?

Ulkomaalainen lapsi, tulkkaus ja sen huomiointi

Erityistarpeiden huomiointi kuulemisessa

3. Lapsen kertomuksen luotettavuuden arviointi

Luotettavuuden arviointi

Erilaisten työkalujen käyttö kuulemisessa

Psykologian hyödyntäminen

4. Lapsi todistajana

Lapsen todistelu

Eri-ikäisten lasten huomioiminen kuulemisessa

5. Loppukeskustelu

Henkilökohtaiset kokemukset

Jos voisi antaa itselle vinkin uransa alkuaikaan, niin minkä antaisit?

Mitä vinkkejä antaisit alalle haluavalle?

Mieleenpainuvin tapaus